

Bosna franciscana, časopis Franjevačke teologije (2009)

Skuhala Karasman, Ivana

Source / Izvornik: **Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine, 2010, 36, 191 - 194**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:261:670782>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-03**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Institute of Philosophy](#)

»Studia lexicographica«, *Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 1, 2007, 284 str., 2, 2008, 172 str.*

Prvi broj časopisa »Studia lexicographica« (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, gl. ur. Damir Boras) objavljen je 2007. godine. U svojoj dugoj povijesti, od osnutka 1950. godine, Leksikografski zavod je imao nekoliko periodičkih izdanja kojima je nadopunjavao svoju temeljnu djelatnost, *Anali Leksikografskog zavoda FNRJ* (1955–56), *Bilten Jugoslavenskog leksikografskog zavoda* (1975–82, 1989) *Bibliographica* (2003–04), *Lexis* (1986), *Radovi Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža* (1991–2001). Neposredni povod za pokretanje časopisa »Studia lexicographica« leži u činjenici da je 2004. godine osnovana Katedra za leksikografiju i enciklopedistiku pri Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Časopis izlazi polugodišnje i bavi se prvenstveno temama iz područja leksikografije i enciklopedistike.

Podijeljen je u četiri dijela: *Proslov, Problemi hrvatskoga znanstvenog nazivlja, Rasprave, Prikazi i osvrti*.

Proslov sadrži dva teksta: *Riječ uredništva* i članak Vlahe Bogišića *Prilog razumijevanju leksikografije i enciklopedije u modernoj hrvatskoj kulturi*. Autor kroz povijesni pregled propituje stanje i razumijevanje enciklopedije i leksikografije u Hrvatskoj, osvrćući se na nedostatak stručne i javne rasprave o leksikografiji u nas. U članku se prati javni odaziv različitih enciklopedijskih i leksikografskih izdanja kroz povijesni pregled od 1930-ih i preuzimanja Konzorcija Hrvatske enciklopedije od Banovine Hrvatske do današnjih dana. V. Bogišić razmatra specifičnosti leksikografije, njene znanstvene osnove te znanstvenike koji sastavljaju leksikografske članke, pozivajući se na začetnike moderne hrvatske leksikografije, Miroslava Krležu, Matu Ujevića i Dalibora Brozovića. Članak u svojoj osnovi postavlja i pitanje same ideje enciklopedistike te uloge leksikografije u našem društvu koja je gledano iz matrice koju su oblikovali Krleža i Ujević »[...] bila zasnovana na svijesti o leksikografskoj obradi kao pomoćnoj s obzirom na akademske struke, pa će leksikografija do svoga razmjernoga položaja u kulturnoj i znanstvenoj razgovornici doći to lakše što ograničenja ne bude osjećala izvan sebe i što utemeljenja vlastitih razloga bude vidjela i preko granica užega predmeta kojemu je posvećena«.

Tematika *Problemi hrvatskog znanstvenog nazivlja* započinje tekstem *Uz temu. Hrvatsko znanstveno nazivlje – između potpune otvorenosti i standarda* Željka Pavića i Stipe Kutleše, naznačujući temeljni problem standardiziranja znanstvenog nazivlja, polazeći od teze kako hrvatsko znanstveno nazivlje može biti »[...] hrvatsko samo u onoj mjeri u kojoj može izdržati sud znanosti, tj. samo u onoj mjeri u kojoj ono samo sudjeluje u tijeku znanstvenoga spoznavanja i suoblikovanja onoga općeljudskoga, što u pogledu na *humanitas* prekoračuje svaku nacionalnu određenost«. Pritom se implicira problem hrvatskog jezika kao 'malog' jezika sa svim njegovim povijesnim teretima koji se trebaju pretvoriti u izazov premošćivanja pri razumijevanju znanstvenog nazivlja u svrhu obogaćenja i boljeg razumijevanja vlastite duhovne tradicije. Autori tako naglašavaju nekoliko točaka vezanih uz ovaj

tematski blok: o tome kako »tuđe« prestaje biti tuđe kroz mogućnost izricanja, u vlastitom jeziku naglašavaju problem *nazivka* i njegove razapetosti između riječi i pojma, zatim problem stanja znanstvenog nazivlja koje »[...] uvijek ostaje lebdjeti između potpune otvorenosti prema vlastitoj predaji, prema novim uvidima i onom tuđem, ali istodobno i pod teškim bremenom zahtjeva za standardiziranjem [...]« dotičući se pri tome problema koji je Franjo Marković nazvao »[...] izgradnjom 'domovine misli' [...]«.

Bulcsú László i Damir Boras autori su članka *Tuđ'inština u jeziku hrvatskōme (Tuđice u hrvatskom jeziku)*. Članak je napisan »[...] po slovnici Bartholomēa Kassaicha [...]« uz korištenje elemenata Gajeva i Belostenčeva pravopisa. Članak se bavi lingvističkom ekologijom i identitetom hrvatskog jezika. Autori analiziraju i donose hrvatske zamjene za tuđice, a donose i objašnjenja ortografije jezika i pravopisa korištenog u članku.

U tekstu *Habdelićev dikcionar (1670) kao izvor hrvatskoga medicinskog nazivlja* Vladimir Dugački pokušava pokazati u kojoj je mjeri navedeno djelo imalo utjecaja na standardiziranje hrvatskoga suvremenoga medicinskog nazivlja. *Habdelićev Dictionar ili Rechi Szlovenszke zvegega ukup zebrane, u red posztaulyene, i Diachkemi zlahkotene... na pomoch napredka u Diachkom navuku Skolneh Mladenczeu Horvatszoga, i Szlovenszoga Naroda* tiskan je 1670. godine u Grazu i jedan je od prvih tiskanih hrvatskih rječnika. U *Dikcionaru* »[...] se nalaze nazivi za pojedine dijelove tijela, tjelesne mane, važnije bolesti, učestalije simptome, za neke profile zdravstvenih radnika, za zdravstvene postupke i medicinske instrumente, za neke vrste ljekovitih pripravaka [...]«.

Milica Mihaljević u članku *Problemi hrvatskoga računalnoga nazivlja (s jezikoslovnog motrišta)* piše o računalnim nazivima, preuzimanju gotovih engleskih naziva koji se više ili manje prilagođavaju hrvatskom pravopisnom, morfološkom, tvorbenom, leksičkom i sintaktičkom sustavu, a i o uporabi postojećih riječi u novome značenju, odnosno o domaćoj zamjeni. U hrvatskome jeziku računalni nazivi često nastaju na više načina. Tako za jedan naziv u engleskom jeziku dobivamo sinonimne nizove u hrvatskome. Autorica postavlja i neka načela pri odabiru računalnog nazivlja: domaći naziv ima prednost pred stranim i internacionalnim nazivom; nazivi koji su grčkog i latinskog podrijetla imaju prednost pred nazivima koji su preuzeti iz engleskog, njemačkog itd.; ukoliko se strani naziv glasovnim sustavom uklapa u hrvatski jezični sustav, on se može prihvatiti, npr. čip, ukoliko pak od njega oduzara, mora se zamijeniti; naziv koji je prošireniji ima prednost pred nazivom koji je manje proširen; korisnicima prihvatljiviji naziv ima prednost pred nazivom koji je njima manje prihvatljiv; naziv mora biti usklađen sa sustavom hrvatskog standardnog jezika; nazivi koji su kraći imaju prednost pred nazivima koji su dulji; naziv pomoću kojeg se lakše tvore tvorenice ima prednost pred onim od kojeg se ne mogu tvoriti tvorenice; naziv unutar istoga terminološkog sustava ne bi smio imati više značenja; naziv ima prednost ukoliko odgovara pojmu kojemu je pridružen i ukoliko odražava svoje mjesto u pojmovnome sustavu. Na kraju se upozorava na zablude i na neke prednosti engleskog nazivlja u odnosu na hrvatske nazive.

U tekstu *Hermeneutičko-logički aspekti tvorbe pojma u svojoj leksikografsko-enciklopedijskoj značajnosti* Željko Pavić raspravlja o problemima znanstvenih poj-

mova te standardizacije znanstvenog nazivlja. Pritom polazi od analize dvaju mogućih postupaka razumijevanja i tvorbe pojmova, *formalno-logičkog* i *znanstveno-diskurzivnog* ukazujući na nedostatke ovakvih pogleda koji teže za svezvremenskim važenjem, neovisnom o povijesnoj i jezičnoj ukorijenjenosti, zaključujući kako se »problem znanstvenog nazivlja ne rješava u polju znanosti same, već prije svega u horizontu njegove *razumljivosti* [...]« postavljajući zahtjev da nazivlje »[...] postane konstitutivno i obvezujuće [...]« kako za zajednicu istraživača tako i za duhovnu i životnu zajednicu. On naglašava važnost *hermeneutičkog* aspekta tvorbe pojmova da se ova ne vrši samo u »[...] *apstrahirajućem kretanju od riječi k pojmu, već jednako tako u povratku pojma k riječi kao njegovoj zbiljskoj smisljenoj aktualizaciji, bez koje pojam nema nikakve životne značajnosti*«.

Treći dio časopisa *Rasprave* započinje tekstom Filipa Hameršaka naslovljenim *Na Hergešićevu tragu – kako utvrditi tekstovne korpuse novijega hrvatskoga predinformatičkoga razdoblja?* Ivo Hergešić zauzimao se za mnogobrojne metodološke, većinom bibliografske predradnje te ih je povezivao sa statističkom obradom i medijskom analizom, »[...] a sa sličnim se obrazloženjem prihvatio i izradbe temeljnoga, no nedovršena priručnika o hrvatskim novinama i časopisima«. Autor smatra da je potrebno revidirati Hergešićeve postavke, ali da njegova metodologija prikupljanja osobnih i predmetnih korpusa »[...] dobiva na značenju ne samo još uvijek prisutnim proučavanjem djela i recepcije pojedinih autora, nego i urastanjem tradicionalne književne povijesti u interdisciplinarno imagoško, tematološko, kulturološko i teorijsko područje nejasnih granica i prepletenih odvojaka«. Iako nas naslov ovog teksta upućuje na to kako je riječ o utvrđivanju tekstovnih korpusa novijega hrvatskoga predinformatičkog razdoblja, Hameršek upravo polazi od suvremenih internetskih izvora, i to od Hrvatske znanstvene bibliografije (CROSBİ) i kataloga dostupnih na mrežnim stranicama Nacionalne i sveučilišne knjižnice (NSK). Knjižnično-informacijski sustav CROLIST krovni je računalni katalog u koji je uz NSK umreženo nekoliko desetaka hrvatskih knjižnica. *Građa za hrvatsku retrospektivnu bibliografiju knjiga 1835–1940* sastavljena pri NSK jest najopsežnija tiskana hrvatska bibliografija knjiga koja nije dostupna na internetu; »što se pak tiče tekstova objavljenih u starijoj južnoslavenskoj periodici, razdoblje od njezinih početaka, tj. od kraja XVIII st. do 1940. obrađeno je u 17 svezaka *Bibliografije rasprava, članaka i književnih radova* u nakladi Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža (Zagreb 1956–2004)«. Spomenuta je *Bibliografija* pak proistekla iz jednog opsežnijeg kataloga. Leksikografski zavod posjeduje i tzv. pseudonimarij u kojem su razriješeni pseudonimi, mnogobrojni znakovi i šifre kojima su se potpisivali autori članaka u glavnom katalogu. Treba spomenuti i *Građu za bibliografiju jugoslavenske periodike*, koja sadrži popis skoro svih periodičkih publikacija u južnih Slavena od kraja XVIII. st. do 1945. godine. Uredništva pojedinih časopisa također objavljuju popise u njima tiskanih priloga. Autor navodi i leksikone kazališta (*Repertoar hrvatskih kazališta 1840–1860–1980*, Zagreb, 1990. i *Repertoar hrvatskih kazališta* Zagreb, 2002. urednika Branka Hećimovića) te kataloge za istraživanje korpusa tekstova hrvatskog predinformatičkog razdoblja (dvomjesečni *Pregled arhivskih fondova i zbirki Republike Hrvatske*, Zagreb, 2006–2007. i šestomjesečni *Katalog rukopisa Nacionalne i sveučilišne biblioteke u Zagrebu*, Zagreb, 1991–2000).

Članak Jasne Ivančić *Katalog retrospektivne bibliografije članaka Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža: ustroj i povijest nastanka* govori o povijesti nastanka i ustroju Kataloga retrospektivne bibliografije članaka Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža pod vodstvom dr. Mate Ujevića. Spomenuti katalog sadrži oko 8 000 000 kataloških listića »[...] na kojima su popisani članci iz periodičkih publikacija – novina, časopisa, zbornika i kalendara – od početka njihova objavljivanja u Južnih Slavena s kraja XVIII. stoljeća, pa do 1945. godine«. U autobiografskom zapisu dr. Mate Ujevića istaknuta je potreba za općom bibliografijom u Hrvata, koja se počinje ostvarivati osnutkom *Leksikografskog zavoda FNRJ* 1950. godine u Zagrebu. Temeljna zadaća novoosnovanog Zavoda bila je pokretanje i izdavanje *Enciklopedije Jugoslavije* i izrada bibliografske dokumentacije, ali se uvidjelo da bi izrada takve bibliografije za samo jedno zavodsko izdanje bio nedovoljno iskorišten i skup posao. Stoga je uprava Zavoda odlučila popisati južnoslavensku periodiku, bez obzira na mjesto i jezik objavljivanja. Rezultat tog posla su 17 knjiga *Bibliografije rasprava i članaka* objavljenih u razdoblju od 1956. do 2004. godine, u kojima su objavljene 383 542 bibliografske jedinice. Sljedeći rezultat bibliografskoga popisivanja periodičkih publikacija i stvaranja Kataloga tri su sveska *Anala Leksikografskoga zavoda FNRJ* (1955. i 1956) koje je također uredio Mate Ujević. U *Hrvatskom biografskom leksikonu* također je Katalog retrospektivne bibliografije članaka. Godine 2001. na prijedlog Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža i uz potporu Ministarstva znanosti i tehnologije Republike Hrvatske pokrenut je projekt Hrvatska bio-bibliografska baština, a u njezinu sklopu i zbornik *Biobibliographica*, projekt u okviru redakcije *Hrvatskoga biografskoga leksikona*. Članak sadrži i nekoliko slikovnih priloga.

Daniyel Vojak u članku *Percepcija romskog stanovništva u odabranim hrvatskim, britanskim i američkim leksikografskim djelima od 1880. do 2003.* analizira i uspoređuje percepcije romskog stanovništva u leksikografiji Hrvatske, Velike Britanije i Sjedinjenih Američkih Država na primjeru četrdesetak izdanja. Analiziraju se razdoblja od 1880. do 1918, zatim od 1918. do 1945. te razdoblje od Drugog svjetskog rata 1945. do 2003. godine. Za polaznu godinu autor uzima 1880. budući da se te godine u Hrvatskoj pokreće prvi leksikografski projekt izdavanja *Rječnika hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Periodizacija je određena leksikografskim djelatnostima, ali i povijesnim okolnostima i odnosima prema romskom stanovništvu. Tako se razdoblje između dva svjetska rata odlikuje upravo najvećim nasilnim asimilacijskim pritiskom prema romskom stanovništvu, što otvara pitanje percepcije tog procesa u pojedinim leksikografskim izdanjima. Autor se usmjerava na analizu sadržaja tekstova o Romima, zatim na analizu strukture i veličine teksta koji mogu sugerirati razinu pridavanja važnosti tematici Roma. Ujedno se kroz navedene analize prati znanstveni razvoj spoznaja o Romima i njihova obrada u leksikografiji.

Josip Oslić promišlja filozofske implikacije teorijske biologije Jakoba von Uexküllu u nas slabo poznata njemačkog biologa i filozofa u članku *Svemogućí život i njegovo 'značenje' kod Jakoba von Uexküllu*. Oslić prikazuje Uexküllu kroz tri temeljne problematike kojima se bavio, razumijevanja i tumačenja prirode, teorije istraživanja okoliša i njegova nauka o značenju. U Uexküllovoj se biologiji tako osim husserlovske metode i zahtjeva za povratkom samim stvarima, pronalaze

i elementi Heideggerove filozofije i Kantove *transcendentalne estetike*. Oslić ukazuje na to da Uexkülle u svojoj biologiji odbacuje teološku paradigmu stvorenosti prirode od svemogućeg boga i darvinističku relativističku evolucijsku paradigmu i uvodi »[...] kategoriju ‘svemogućega života’ koji – kao sam sebi dostatan – nije stvoren ni iz čega, nego iz samoga sebe, niti se u svojoj apriornoj strukturi mijenja ikakvom evolucijom«.

Tea Rogić Musa u svom članku naslovljenom *Prijepori u interakcijskome pristupu pjesničkoj metafori. Prilog čitanju poljske pjesničke avangarde* na primjerima iz poljskog pjesništva pokazuje prijepore koji postoje u teoriji književnosti vezano uz tumačenje metafora. Prijepor u tumačenju metafora postoji između dviju škola, francuske i američke, supstitucijskoga i interakcijskoga modela, odnosno semiotičkoga primata riječi i semantike rečenice. Pri tumačenju metafora avangardnog pjesništva autorica pokazuje kako je potrebno u prvi plan staviti izvanjezične reference metaforičkog značenja.

Krešimir Regan u članku *Djelovanje Jugoslavenske radikalne zajednice u doba Banovine Hrvatske (1939–1941)* analizira Jugoslavensku radikalnu zajednicu u razdoblju od 1935. do 1941. godine kada je ona bila vladajuća stranka Kraljevine Jugoslavije. U Banovini Hrvatskoj u svojim redovima uglavnom je okupljala pripadnike srpskog naroda. Jugoslavenska radikalna zajednica za vrijeme mandata Dragiše Cvetkovića (1939–1941) zastupala je federalističku jugoslavensku ideologiju. Postoje dva ključna politička dokumenta koja su odredila djelovanje Jugoslavenske radikalne zajednice među Srbima u Banovini Hrvatskoj kao i svim ostalim Srbima u Kraljevini Jugoslaviji, Sporazum Cvetković-Maček i Nacrt Uredbe o organizaciji Srpske zemlje. Autor zaključuje kako se u istraživanju i ocjeni političkog djelovanja JRZ-a među banovskim Srbima trebaju »[...] jasno razlučiti politički folklor stranke tijekom predizborne kampanje baziran na velikosrpskoj paroli ‘Srbi na okup’ i realni politički ciljevi«.

U tematskom dijelu *Prikaza i osvrt* Marijan Krivak piše *O kulturološkom značenju Filmskog leksikona* (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2003, ur. Bruno Kragić, Nikica Gilić) zaključujući kako je veliki broj natuknica vrlo »[...] zavidne informativne i interpretacijske kvalitete, što iskazuje opravdanost gotovo dvogodišnjih napora uložениh u pripremu tekstova za ovaj Leksikon«. Željko Tomičić dao je prikaz *Hrvatskog povijesnog atlasa*, (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2003, prir. Krešimir Regan i Tomislav Kaniški) koji sadrži 250 tematskih karata s tekstom. Tomičić ocjenjuje pohvalno *Hrvatski povijesni atlas* »[...] kao prvo štivo koje je na sveobuhvatan i korektan način pokušalo, ali i uspjelo približiti (pra)povijesnu prošlost Hrvatske«. Slijedi prikaz još jednog izdanja Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža, *Općeg religijskog leksikona* (Zagreb, 2002, gl. ur. Adalbert Rebić) *Filozofski aspekti Općega religijskog leksikona* autora Željka Pavića. Autor na nekoliko primjera pokazuje kako autori filozofskih natuknica u sklopu *Općeg religijskog leksikona* »[...] vole dodavati etikete [...]« te prikazivati neke filozofe i filozofske pravce na način koji u javnosti može dovesti do njihova potpuno krivog interpretiranja. Boško Pešić prikazuje djelo *Čitanka* Hansa-Georga Gadamera (Filozofska knjižnica Matice hrvatske, Zagreb, 2002). *Čitanka* je u svom

izvorniku bila objavljena 1997. godine, a u hrvatskom se izdanju pojavljuje u godini Gadamerove smrti. Prema autoru temeljno obilježje ove knjige jest »[...] pružanje uvida u teorijsko i povijesno samorazumijevanje hermeneutike«. Posljednji je prikaz Svjetlane Lončarić o knjizi etnologinje Milane Černelić *Bunjevačke studije* (FF press, Zagreb, 2006), koja predstavlja sintezu višegodišnjeg bavljenja M. Černelić etničkom skupinom Bunjevaca, a sadrži i bogati popis literature i arhivskih izvora, korištene neinventirane građe i terenskih zapisa. O međunarodnom skupu enciklopedističkih ustanova *Enciklopedija oko stola*, održanom u Leksikografskom zavodu Miroslav Krleža 4. i 5. ožujka 2005. izvještava Vedrana Martinović. Na skupu su osim predstavnika Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža sudjelovali i predstavnici Bugarske enciklopedije iz Sofije, Estonske enciklopedije iz Tallinna, Irske enciklopedije iz Dublina, Katalonske enciklopedije iz Barcelone te Poljskih znanstvenih izdavača PWN iz Varšave.

* * *

Drugi broja časopisa »Studia lexicographica« naslovljen *Leksikografija između znanosti i struke* započinje predgovorom Željka Pavića koji iznosi namjeru uredništva u ovom broju časopisa, a ta je da on postane posrednikom između znanstvenih istraživanja i spoznaja, s jedne, i enciklopedistike i leksikografije, s druge strane. Ujedno se osvrće na okrugli stol održan u Leksikografskom zavodu Miroslav Krleža 25. travnja 2008. godine posvećen temi »lexisa«, odnosa i posredovanja materinjeg jezika i općih pojmova čovječanstva. Slijedi članak Daria Čepe *Društveno politička uvjetovanost leksikografskih članaka: studija slučaja članka Europska unija*. Autor izlaže problematiku faktografske točnosti i vrijednosne neutralnosti u leksikografskim člancima. Tako se, piše autor, »[...] nastoji na primjeru obradbe pojma *Europska unija* pokazati koliki je utjecaj društveno-političke situacije u danom razdoblju u pojedinim svjetskim, regionalnim i domaćim enciklopedijskim izdanjima«. Obradba pojma *Europska unija* različita je u enciklopedijskim i leksikonskim djelima koja su nastala u zemljama Zapadne Europe i u onima nastalima na području tadašnjeg komunističkog bloka. Na primjeru pojma *Europska unija* vidljiv je utjecaj društveno-političkih čimbenika sustava u kojem je enciklopedija nastala.

Goran Sunjak u članku *Filozofija politike francuskih enciklopedista i njezin utjecaj na Francusku revoluciju* nastoji »[...] izdvojiti i izložiti segmente filozofije politike kruga francuskih enciklopedista te prikazati i naglasiti njezin utjecaj na stvaranje uvjeta za Francusku revoluciju«. Nemoguće je Francusku revoluciju svesti isključivo na događaje iz 1789. godine, nego je prema Sunjaku treba sagledati kroz uspostavu republike 1792. godine, Jakobinsku strahovladu (1793–1794), dolazak Napoleona na vlast 1799. godine te kroz slom Napoleonova carstva (1804–1815). Postoji mnogo primjera kojima se potvrđuju utjecaji nekih filozofa prosvjetiteljstva na stvaranje uvjeta za Francusku revoluciju. U tom smislu, prema autoru, teško je dati prednost nekome iz kruga enciklopedista, ali »s obzirom na važnost za filozofiju politike i političku teoriju, kao i politološki domašaj u praktičnome ozbiljenju ideja,

ističu se Voltaireov deizam i tolerancija, Montesquieuova podjela vlasti i Rousseau-ova teorija demokratske republike, utemeljena na načelu narodne suverenosti».

U članku se Antonije Bogutovac *Razvoj definicija pojmova astronomija, fizika i matematika u hrvatskim jednojezičnim rječnicima* na osnovi analize definicija astronomije, fizike i matematike u jednojezičnim hrvatskim i engleskim rječnicima »[...] raspravlja o problemu definiranja znanstvenih pojmova općenito, kao i o problemu definiranja pojmova astronomija, fizika i matematika, te se traži način kako se definiranje znanstvenih pojmova u rječnicima može unaprijediti«. Autorica podržava formalnologički pristup definiranju stručnih pojmova, a u slučaju proširene definicije podržava znanstvene, a ne razgovorne podjele. Ujedno predlaže stručnu recenziju definicija kako bi one bile usklađene s razvojem znanosti. U tekstu su navedene 33 definicije iz 11 rječnika na hrvatskom jeziku, 3 definicije iz jednog leksikona te 9 definicija iz 3 rječnika na engleskom jeziku. U hrvatskim rječnicima (bez Šuleka i Hrvatskog općeg leksikona) prilikom definiranja astronomije spomenuto je oko 17 pojmova, prilikom definiranja fizike oko 29 pojmova te prilikom definiranja matematike oko 37 pojmova. Autorica daje i prijedloge idealne definicije astronomije, fizike i matematike.

Ivana Crljenko u članku *O pisanju geografskih imena: Neke nedoumice u hrvatskim leksikografskim i kartografskim djelima* nastoji »[...] da se iz leksikografskog kuta gledanja dađe prilog proučavanju toponima koji imenuju strane geografske objekte, odnosno da se upozori na goruću potrebu za usustavljanjem načina njihova pisanja te da se uputi na odgovornost koju kod promoviranja jedinstvenog pisanja geografskih imena imaju leksikografi«. Cilj rada sastoji se u tome da se komparativnom analizom pojedinih hrvatskih i stranih toponima za strane geografske objekte u domaćim leksikografskim izdanjima upozori na njihovu nedosljednost i neujednačenost te dvoumice oko pisanja hrvatskih ili stranih verzija toponima, njihova prevođenja, transkribiranja i sl. Neujednačenost pisanja geografskih imena unutar istog izdanja problem je gotovo svih domaćih i stranih leksikografskih izdanja.

Članak Lane Hudeček i Milice Mihaljević *Nazivi u školskim rječnicima* temelji se na izlaganju održanom 25. svibnja 2008. godine na okruglome stolu *Leksikografija i enciklopedistika – između znanosti i struke*. Autorice u ovom tekstu pokušavaju na konkretnim primjerima dvaju školskih udžbenika koje su uredile (*Prvi školski rječnik hrvatskog jezika* i *Školski rječnik hrvatskog jezika*) odgovoriti na pitanja koja su bila postavljena u pozivu za okrugli stol: predstavlja li neki rječnik uistinu sintezu znanja koja počivaju na najsuvremenijim znanstvenim uvidima i »[...] na koji je način moguće izvršiti općenito prihvatljivi transfer znanja, a da time ne budu narušeni temeljni znanstveni kriteriji, drugim riječima, kako je moguće, kroz leksikografska i enciklopedijska izdanja, uvoditi mlađe naraštaje u svijet znanosti i kulture koji će i tada ostati neokrnjen u svom izvornom smislu?« One iznose svoje mišljenje o tome kako bi svaka enciklopedija, svaki leksikon i rječnik trebao dati sintezu znanja koja bi se temeljila na najnovijim znanstvenim spoznajama struke. Odgovor na drugo pitanje nalazi se u modelu koji je primijenjen u dvama navedenim rječnicima. Tako je pri leksikografskoj obradbi u jednojezičnome rječniku od

velikog značaja obradba naziva. Definicija naziva treba biti i znanstveno točna i prilagođena korisniku rječnika te je kod donošenja dobrih naziva vrlo važna suradnja leksikografa i predmetnog stručnjaka. U definiranju naziva u jednojezičnim rječnicima javljaju se mnoga pitanja, primjerice problem donošenja sinonima i antonima, terminoloških odrednica itd. Nazivlje jedne struke trebao bi obrađivati jedan leksikograf primjenjujući sustavno načelo, uz precizne upute o obradi naziva.

Osvrt na razvoj i temeljne odlike novih oblika enciklopedija daju u članku *Prilog definiranju pojma virtualna enciklopedija* Zdenko Jecić, Damir Boras i Daria Domijan. Teorijski radovi u drugoj polovici XX. stoljeća označili su početke razvoja novih oblika enciklopedija. Vannevar Bush je u eseju objavljenom 1945. godine iznio ideju o *memexu*, napravi koju je »[...] zamislio kao osobno pomagalo elektronički povezano s knjižicom, u kojoj bi pojedinac na mikrofilmove pohranjivao sve svoje knjige, zapise, razgovore i sl. a kojima bi zahvaljujući mehaniziranosti i sustavu indeksiranja mogao pristupiti u trenu, što bi pokrenulo pojavu sasvim novog oblika enciklopedije«. Ideja o primjeni elektronskog računala na enciklopedije javila se nedugo nakon njegova razvoja. Mnoge vodeće američke enciklopedije postale su do kraja 1990-ih dostupne preko interneta. Autori navode sedam odlika enciklopedija na novim medijima, a to su: neograničenost opsega, pretraživost, hipertekstualnost, povezanost s vanjskim izvorima, ažurnost, multimedijalnost, kooperativnost te adaptivnost. S obzirom na medij objavljivanja enciklopedije se mogu podijeliti na tiskane i netiskane. Netiskane mogu biti elektroničke i enciklopedije objavljene kao zvučni zapisi na magnetskim vrpcama ili nekim drugim nosačima zvuka. Elektroničke enciklopedije objavljuju se na nekoj informacijskoj mreži (mrežne enciklopedije, enciklopedije na nekom materijalnom mediju za pohranu podataka). Prema vrsti komunikacijske mreže mrežne enciklopedije mogu biti internetske enciklopedije, mobilne i enciklopedije kakve su bile objavljivane na informacijskom servisu videotex. Elektroničke enciklopedije na nekom materijalnom mediju za pohranu podataka mogu biti distribuirane na optičkim medijima. Prema naravi nastanka enciklopedije se dijele na tradicionalne i virtualne. Virtualna enciklopedija dijeli se na *otvoreni, poluotvoreni i zatvoreni tip*.

Rasprava započinje člankom Marije Kaštelan-Macan *Rasprave o kemijskom nazivlju u časopisu Arhiv za kemiju*. U drugoj polovici XIX. stoljeća utemeljuju se znanstvena društva te se počinje javljati potreba za pisanjem znanstvenih i stručnih radova na hrvatskom jeziku i normiranjem hrvatskog strukovnog nazivlja. Njegovan, koji je bio sljedbenik hrvatskih vukovaca, u prvomu broju u članku *O našoj kemijskoj terminologiji* (1927) umjesto naziva *kemija* uvodi naziv *hemija* te zamjenjuje još neke nazive. B. Vajagić prihvaća većinu njegovih naziva. U svom članku A. Stanojević (1931) piše o problemu izjednačenja kemijske terminologije u Jugoslaviji. Boranićev pravopis ponovno se počinje koristiti uspostavom Banovine Hrvatske 1939. godine. Također započinje i izradba *Hrvatske enciklopedije* u kojoj je Mladen Deželić bio urednik za kemiju. On je 1940. godine objavio prvu sustavnu kemijsku terminologiju koja je bila usklađena s preporukama Međunarodne unije za čistu i primijenjenu kemiju. Na osnovi primjera koje donosi autorica zaključuje da je »iz rasprava [...] vidljivo da su hrvatski kemičari pratili i nastojali slijediti međunarodne smjernice o nazivlju i imenima spojeva«.

Slijedi članak Ljubice Tikvica *Riffatterreovi koncepti stilema i stilističkoga konteksta u suvremenoj stilistici*. Michael Riffaterre (1924–2006) američki je književni teoretičar koji je za temelj svojih propitivanja uzeo dubinsku jezičnu strukturu te se tako približio generativno-gramatičkim modelima. On je »za cilj [...] postavio idealnu dijalošku komunikaciju, koja, oslobođena socijalne uvjetovanosti, na jednome kraju ima jezične strukture što ih je osmislio autor, tj. pisac, a na drugome čitatelja koji piščevim usmjeravanjem nepredvidljivim elementima u tekstu postaje *nadčitatelj*«. Tu je čitatelju dana uloga *dekodera* dijelova teksta koji posjeduju naglašenu ekspresivnost. Korisnim su se pokazala Riffatterrova promišljanja o *idealnom* čitatelju (*nadčitatelju*) te se na njegovu tragu sedamdesetih godina prošlog stoljeća u Americi i Francuskoj razvio novi pristup proučavanju književnog djela nazvan *semiotika čitanja*.

Prikazom Mladena Klemenčića *Između Aljehina i Židovca* započinju *Prikazi i osvrti*. Radi se, naime, o *Karlovačkom leksikonu* (Naklada leksikon i Školska knjiga, Zagreb, 2008, gl. ur. Ivan Ott) koji autor smatra sadržajem i metodom leksikografske obrade pionirskim djelom u hrvatskoj leksikografiji i enciklopedici, bogatog ilustrativnim materijalom, u čijoj je izradi sudjelovalo četrdesetak suradnika i urednika. Slijedi prikaz Marijana Krivaka o knjizi *Waiting for Hermes. Reflections on information technology and society* autora Maria Radovana (Samostalna naklada, Rijeka, 2007), koji se bavi pitanjima slobode i demokracije. Prema Krivakovu mišljenju »sam naslov knjige: *Waiting for Hermes (Čekanje na Hermesa)*, sugerira da se radi o knjizi koja razotkriva sva naličja proklamiranih vrednota, već spomenutih, 'slobode' i 'demokracije'«. Na kraju Vlatka Dugački predstavlja novi broj godišnjaka *Historijski zbornik* (Društvo za hrvatsku povjesnicu i Srednja Europa d. o. o., god. LX, Zagreb, 2007, str. 1–401, gl. ur. Ivica Prlender). Autorica zaključuje da časopis nastavlja tradiciju objavljivanja vrijednih i značajnih historiografskih prinosa.

Na kraju valja istaknuti da je časopis »*Studia lexicographica*« hvala vrijedan projekt Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža, koji otvara širok i interdisciplinarni prostor, čime se tematski-sadržajno i problemski dobrim dijelom zadovoljava potreba stručne, ali i šire znanstvene javnosti za ovakvim časopisom.

IVANA SKUHALA KARASMAN